

Artem Čapaj
The Ukraine

preklad
Anna Siedykň
a Valéria Juríčková

Čern

Černobyl'

Kyjiv

Baryšivka

Lviv

Ternopil'

Vinnycia

Morynci

Zvenyhorod

Ivano-Frankivsk

Hajsyn

Kvasy

Kryžopil'

Copyright © 2024 by Artem Chapeye

Translation © Anna Siedykh, Valéria Juríčková

Slovak edition © 2024 by N Press, s. r. o.

Design & layout © 2024 by Mária Rojko

Cover illustration © 2024 by Patrícia Koyšová

ISBN 978-80-8230-281-6

UKRAINIAN
//IIBOOK
INSTITUTE

This book has been published with the support
of the Translate Ukraine Translation Programme.

Kniha vyšla s finančnou podporou v rámci dotačného
programu pre prekladateľov z ukrajinského jazyka
Translate Ukraine.

The Ukraine

•

•

•

•

•

•

•

•

•

•

•

•

•

Artem Čapaj

The Ukraine

preklad
Anna Siedykh
a Valéria Juričková

Predslov

Ukrajinský dasein

Prečo *The Ukraine*? Pred rokom 1991, keď Ukrajina získala nezávislosť, sa v anglofónnych krajinách používal spolu s názvom *Ukraine* aj určitý člen *the*. Celý názov Ukrajiny bol *The Ukrainian Soviet Socialist Republic*. Určitý člen tak odkazoval na fakt, že Ukrajina bola súčasťou väčšieho štátu. Dnes používanie *the* odkazuje na imperiálnu optiku, cez ktorú na Ukrajinu naďalej nazerá svet – často s ušľachtilými cieľmi a nenápadným spôsobom.

Kniha, ktorú držíte v rukách, nie je iba zbierkou poviedok. Je to zároveň sprievodca Ukrajinou, jej dejinami a pestrú kultúrou. Preto v knihe nájdete veľa mojich poznámok pod čiarou, ktoré približujú ukrajinské reálie.

Jej autor Artem Čapaj je cestovateľ, prekladateľ, spisovateľ a reportér. Pochádza z mestečka Kolomyja v západnej časti Ukrajiny. Vyštudoval filozofiu na Národnej univerzite Kyjivskej Mohylovej akadémie a pôsobí ako prekladateľ – preložil diela Mahátmu Gándhího, Edwarda Saida či Noama Chomského. Organizácia PEN zaradila jeho knihu *The Ukraine* na zoznam najlepších kníh za rok 2018. Medzi najlepšie knihy za roky 2018 a 2019 ju označil aj Ukrajinský inštitút knihy. Artem Čapaj od roku 2022 bojuje v ukrajinskej armáde.

Každú zo svojich poviedok naplnil vlídnosťou a úprimnou láskou k Ukrajine a to sa prejavuje aj v jazyku, ktorým píše. Používa

množstvo dialektov, slang a strieda suchý oficiálny štýl s tým intelektuálnym a ľudovým, aby ukázal Ukrajinu takú, aká naozaj je.

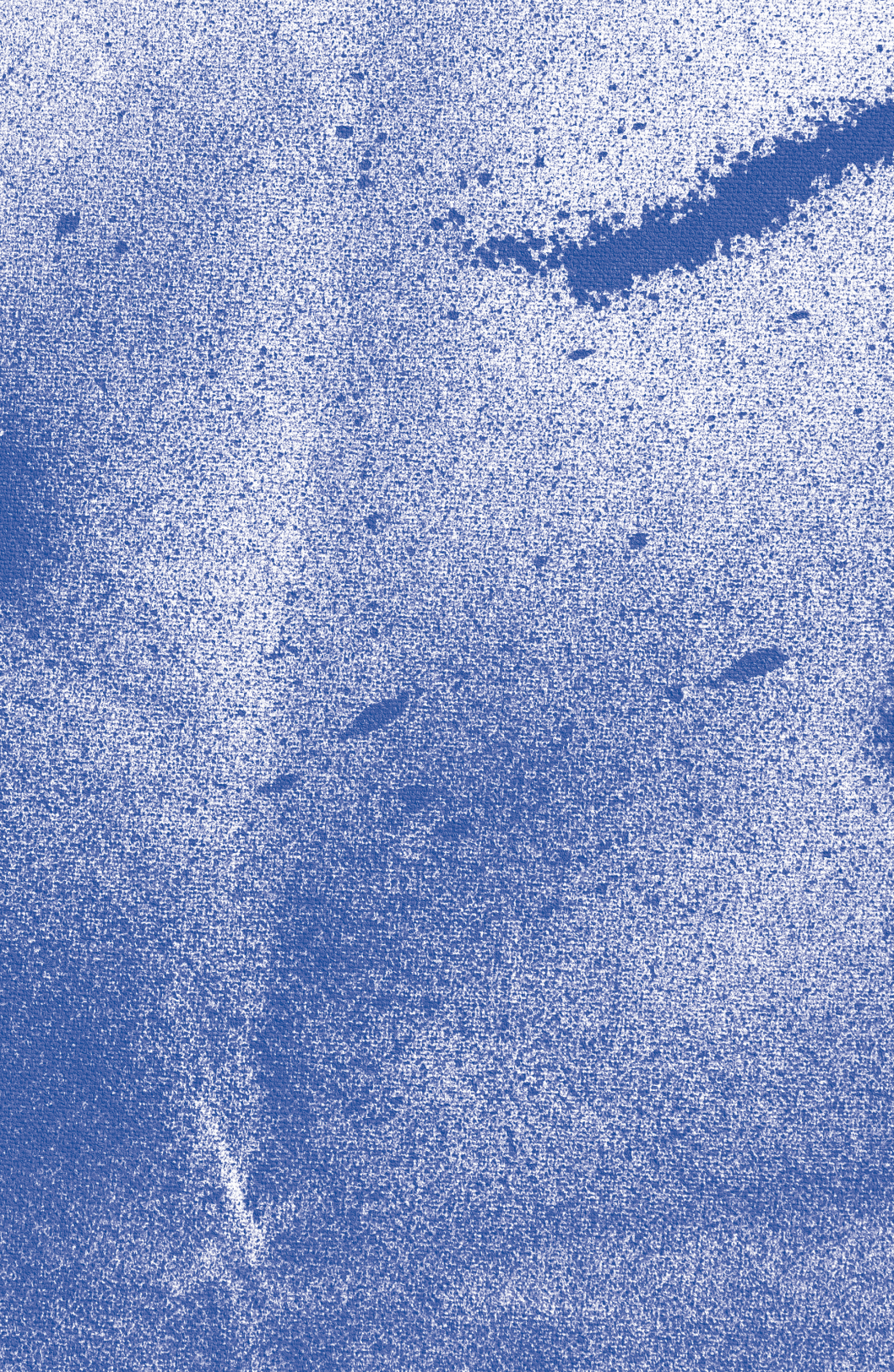
Sovietsky zväz zanechal na krajine, ale aj na ľuďoch citelné stopy vrátane chudoby, korupcie a hnevu. Čapaj sa svojím kontemplatívnym pohľadom dostáva pod kožu ukrajinskej spoločnosti a ostrou optikou sleduje unavených, nahnevaných, sklamaných, ale aj veselých, zamilovaných, vynaliezavých, múdrych, vtipných a krásnych ľudí. Postavy nesleduje z diaľky, ale stáva sa súčasťou ich príbehu, ponára sa hlboko do ľudských životov a ukazuje, že bez toho, aby sme akceptovali jazvy minulosti, nemôžeme niečo a niekoho skutočne milovať.

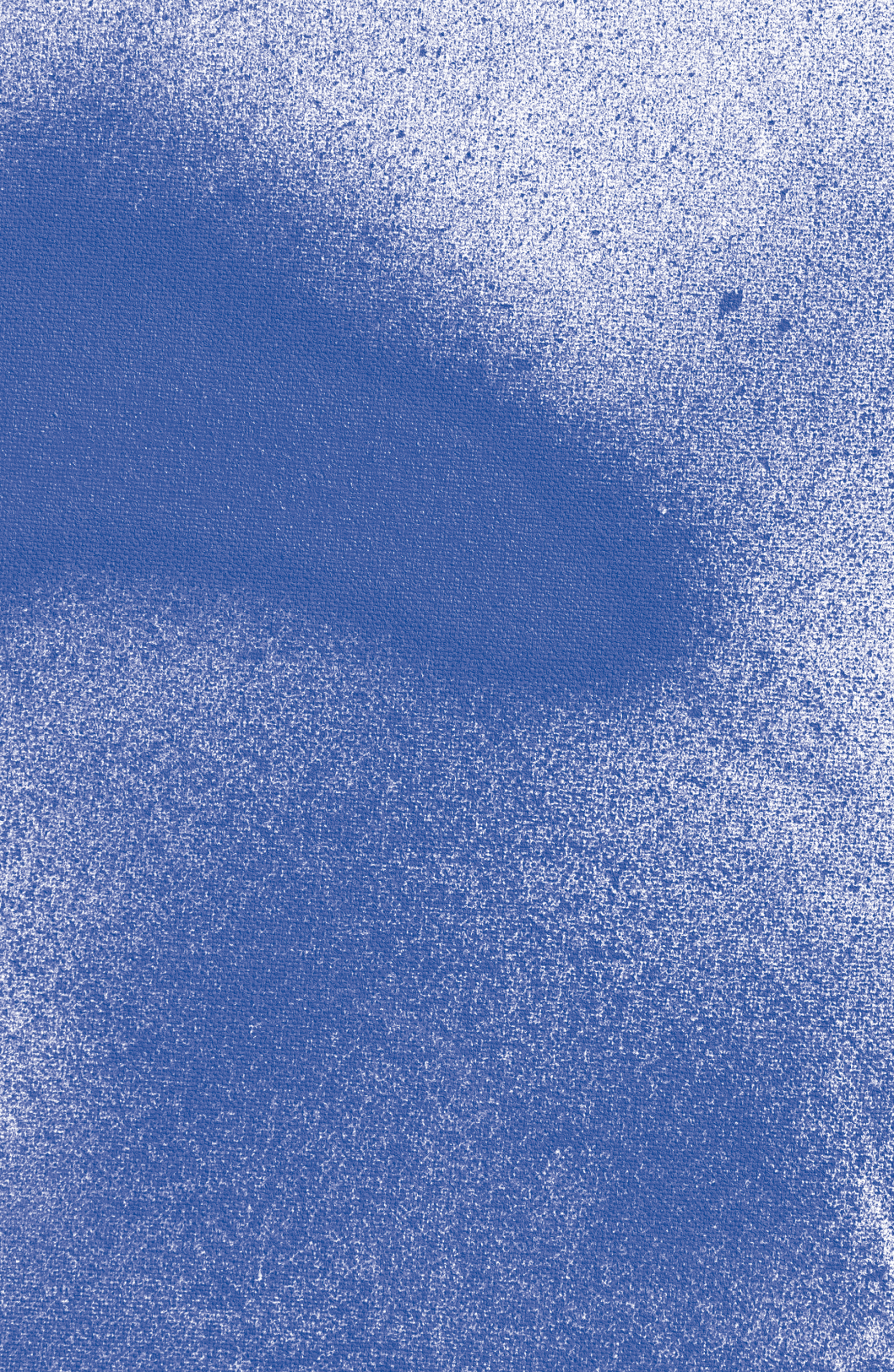
Každý z týchto príbehov je predovšetkým o láske, a to aj napriek tme a ťažobe, ktorá sa čitateľstvu usadí na tele ako prach počas dlhej cesty. O láske k rodnej krajine, k jej obyvateľom a k najneočakávanejším prejavom ľudskosti. Aj v najtemnejších zákutiach tejto knihy možno nájsť vtipné postavy s dobrým srdcom a snahou pomôcť ostatným. Nájde sa aj tisíc dôvodov na úprimný smiech. Je presiaknutá sarkazmom a iróniou, ktoré pomáhajú vyrovať sa s bolesťou a so stratami.

Kniha je čiastočne reportážna. Artem Čapaj sa naozaj vydal na cestu celou Ukrajinou na svojej motorke menom Mamajota a v zbierke opisuje to najzaujímavejšie, čo zažil. Niektoré z poviedok sú skôr beletristické a autor v nich kombinuje realitu a fikciu s jediným cieľom – dostať čitateľstvo do samého srdca Ukrajiny. Čo prežívajú, čím trpia a predovšetkým o čom snívajú ľudia, s ktorými sa na svojej ceste stretáva?

Čapaj nás berie do časopriestoru, ktorému v poslednej poviedke hovorí ukrajinský dasein – do samotnej podstaty existencie. Pripnite si prilbu, pohodlne sa usadte na motorke a užite si cestu!

Anna Siedykh

Ivan a tri medvede

Možno na základe skutočných udalostí

Stál na vrchole bielej hory a pozeral smerom k nám. Slnko a sneh nás oslepovali. Jeho nehybná tmavá postava ostro vynikala na sýtomodrej oblohe.

„Ako Indián,“ obrátil sa ku mne Voloda. Pod nohami mu vřzgal sneh.

Zhodili sme batohy do snehu pri ceste a sadli si na ne, aby sme si oddýchli. Museli sme kráčať po vyřliapanej cestičke, klásť nohy do stôp. Unavovalo nás to. Zabárať sa po kolená do snehu nás unavovalo ešte viac.

„Hej, pozerá sa na nás dosť pozorne...“ povedal som a priřmúrene pozrel na postavu na vrchu.

„... a potom presne strieľa,“ zasmial sa Taras, keď k nám dořiel. Spolu s Volodom sme sa zasmiali tiež.

Postava sa odlepila od modrej oblohy a začala sa k nám rýchlo pribliřzovať po bielom horskom svahu. Źiadnemu Indiánovi na préríi by sa nepodarilo zísť na koni tak rýchlo ako tomuto mužovi na lyžiach. Mätko a s tichým řuchotom pred nami Ivan zastavil bez toho, aby rozvřril sneh.

„Dobrý deň!“ zavolať Voloda, kým muž ešte spomaľoval.

„Sláva Isusu Chrystu,“ pozorne som odpovedal podľa miestneho zvyku.

„Kam idete, chlapci?“ spýtal sa Ivan.

Jeho oči a hlas boli láskavé. Tvár mal opálenú a vrásťkavú. Zuby mal zlé, ale telo statné.

„Kam zvládneme,“ odpovedal mu Taras, „možno až na Šešul. Možno na Petros.“

„Dnes nestihnete vyjsť na Petros,“ upozornil Ivan.

„Bude v noci zima?“ spýtal sa Voloda.

„Čo ja viem?“ pokrčil Ivan úprimne plecami.

„Ste predsa miestny,“ povedal som.

„No a čo? Čo som rosnička?“

„Vy pracujete na tej biologickej stanici?“ spýtal sa Voloda.

„No, áno.“

„Na ktorom oddelení?“ spýtal sa Taras.

„V lete sem chodia študenti z L'viva. Je tu prírodná rezervácia. Skúmajú rastlinky a motýle,“ usmial sa Ivan.

„Vy to tam aj v zime strážite?“

„No, áno. Aby to tam nikto nepodpálil a nerozobral. Aj biologickú stanicu, aj planinu.“

„Ste z Kvasov?“

„Áno, som.“

Zvyšok našej skupiny sa približoval vŕzgajúcim snehom po našich stopách. Zhodili si ruksaky, ktoré sa s praskotom zaborili do snehu, a posadali si na ne. Stúpala z nás para. Popoludní sa oteplilo viac, ako sľubovala predpoveď. Spotili sme sa.

„Fíha!“ Maksym ukázal na mužove lyže: „Sám ste si vyrobili viazanie?“

„Hej,“ odpovedal Ivan s tichou hrdosťou, „prerobil som si ho ku kanadám. Bo nemám špeciálne topánky.“

„A keď padáte, rozopnú sa vám?“ ujasňoval si Maksym a potom dodal: „Alebo vy ne...“

„Nepadám,“ potvrdil Ivan pokojne. „Mám skoro päťdesiatšesť rokov,“ vysvetlil.

„Fíha!“

„Áno. Nikto v mojom veku už na dedine nelyžuje. Ale ja to mám rád. Pracujem tu od deväťdesiatych rokov. Prečo by som tu pracoval, keby som nemal rád hory? Veľa práce mám aj na dedine.“

Naša skupina sa dlho hádala, či pokračovať ďalej alebo prenocovať v kolibách na planine vedľa biologickej stanice. Poprosili sme Ivana o radu. Ponúkol sa, že môžeme prespať v teple jeho domova. Čože, všetci dvanásti? Boli sme v rozpakoch. Hoci mnohých to lákalo.

„Ale no, poďme ďalej!“ Taras začína byť trochu podráždený. „Je len poludnie. Nebudeme tu predsa trčať!“

Ivan dlho počúval. Prihovárali sme sa mu. Nesnažil sa nikoho presvedčiť, nepridával sa na nijakú stranu. Zrazu ho to prestalo baviť, rozlúčil sa jednou vetou a v sekunde už bol ďaleko smerom k drevenej budove stanice.

Nakoniec sme pokračovali ďalej. V noci bolo mínus dvadsať. Na druhý deň ráno sa zdvihol vietor a piati z nás okamžite zišli do dediny. Siedmi sme vyliezli na hrebeň. Vietor fúkal zvrchu a hádzal nám do tváre kusy starého zladovateného snehu, ktorý sa ostro zarezával do odhalených centimetrov kože. V jednom momente som mal pocit, že mi vytečie oko.

Bol som medzi tými štyrmi, ktorí sa vzdali a z hrebeňa zostúpili. Na Šešul vystúpili len traja. Dohodli sme sa, že sa všetci stretneme pri Ivanovej stanici.

My štyria sme sa na spiatocnej ceste zabávali do sypkého snehu až po rozkrok. Snažili sme sa šmýkať po svahu posediačky, ale zakaždým sme sa prevalili do snehu. Konečne sme sa doplazili k cestičke, ktorú sme včera sami vyšliapali. Spotení sme po svojich stopách utekali späť.

Ivan nás uvidel na svahu a zamieril k nám.

„Ideme za vami!“ zakričal som. Bez váhania.

„Zmrzli ste?“ potešil sa nám Ivan. „Vravel som vám, aby ste prenocovali u mňa, ako ľudia.“

„Ale my sme chceli vidieť hory,“ oponoval Voloda.

„A teraz ich máme dosť,“ dodal som.

„Poďme dnu,“ Ivan sa otočil a mávol rukou, aby sme ho nasledovali.

„Teraz sa začína moja najobľúbenejšia časť všetkých výletov,“ zašepkal som Volodovi.

Tak to aj bolo.

Taras a ostatní zišli z hory práve včas, aby si vypočuli **Epos o Medveďovi**. Ivan uvaril všetkým sladký čaj a trval na boršči: „Ak ho nezjete, zajtra ho aj tak vyhodím.“

Teplom z pece sme si zohrievali plecía a teplým borščom bruchá. Smiali sme sa od radosti: už sme nemuseli mrznúť. Vypytovali sme sa na život na planine počas zimy.

„Nie sú tu medvede?“ spýtal sa Taras s vypleštenými očami.

„Jasné, že sú!“ Ivana otázka prekvapila.

„Ale v zime spia, však?“

„Áno, spia. Niekedy sa však zobudia.“ A tak sa začal **Príbeh prvý** – Raz sa Medveď nejako zobudil.

„Medveď sa zobudil a bol hladný. Vybral sa do dediny. Roztrhal ovcu. Potom roztrhal ďalšiu. A začal sa tam potulovať. Raz zabil kravu, potom aj psa. Ľudia sa poradili a rozhodli sa ho zabiť.

„A to sa môže?“

„Takého môžu. Lesníci sa stretli a začali pátrať. Bol medzi nimi jeden dedo, dosť známy. Vybral sa po stope a uvidel medveďa, ako lezie hore kopcom. Pomyslel si: aha, tam si! Obídem kopec a vyleziem na druhú stranu rýchlejšie ako ty.“

„To je teda dedo!“ povedal Voloda nadšene.

Zasmiali sme sa. A dedo to naozaj dokázal:

„Obišiel kopec. A začali stúpať na vrchol hory – medveď z jednej strany, dedo z druhej. Dedo vyliezol ako prvý a pozeral sa na blížiaceho sa medveďa. Dedo schmatol pušku a strelil medveďovi do hrude – bác! Zranil ho, ale ten sa aj tak za dedom rozbehol. Dedo nemá čas ani nabiť zbraň, ani nič.“

Ivan ukázal rukou, ako dedo panikári a snaží sa palcom nabiť pušku.

„Medveď deda dobehol a udrel ho do tváre! Dedo sa uhol, ale medveď mu pazúrom roztrhol líce. Takto: zhora nadol.“

Ivan ukázal, ako medveď svojimi dlhými pazúrami trhá ľudskú tvár od spánkov až po bradu. Ani sme nedýchali.

„Lenže potom dedovi spadla čiapka. Medveď si pomyslel, že pred ním niečo uteká, pustil deda a rozbehol sa z hory po čiapku!“

„To je ale šťastlivec!“ uškrnul sa Taras.

„Kým medveď chytá čiapku, dedo chytá pušku. Nabil ju, ale už strácal rovnováhu... Medveď zbadal, že je to čiapka, neživá, a znova sa rozbehol za dedom. Ten vystrelil z oboch hlavní a zasiahol medveďa do hrude – buch! Medveď je zranený, ale stále sa plazí k dedovi!“

Ivan ukázal, ako si medveď jednou labou drží hrud' a druhou sa načahuje dopredu.

„A dedo už... no, omdlel. Spadol. A leží tam. Nemôže sa ani pohnúť. Medveď sa k nemu blíži.“

Ivan sa odmlčal.

„A čo potom?!“

„Medveď zomrel dva metre pred dedom. Takto ich oboch našli lesníci.“

Všetci sme nahlas vydýchli dlho zadržovaný dych.

„Epické,“ zamrmlal Taras.

„Uf, Hollywood,“ súhlasil som. A Ivan dodal: „Deda odviezli rovno do Rachiva do okresnej nemocnice. Tam ho operovali, dali mu transfúziu krvi. Liečili ho, liečili. No dedo zomrel. Otrava krvi.“

„Takže to, že medveď naháňal čiapku, deda nezachránilo?“

Taras sa skoro rozosmial, ale ovládol sa.

Boli sme ticho. Sískali sme sladký čaj.

„Budia sa medvede v zime často?“ spýtal sa Taras, „lebo sa musíme ešte dostať dole do dediny.“

„Nie často. Ale stáva sa. Teraz nie, je veľa snehu a mrzne.“

„Ale raz prišiel odmäk...“ takto začal Ivan **Príbeh druhý**.

„Medvedica spala. Oteplilo sa, rieka sa rozvodnila a jej zatieklo do brlohu. Voda ju prebudila. Vstala a vydala sa na potulky. No a zabila sviňu.“

„Domácu?“

„Nie, divú. Zjedla, čo vládala, a zvyšok zasypala snehom. Snehom, ktorý sa ešte neroztopil. Okolo išiel lesník, uvidel kopy snehu a všade naokolo krv!“

„Ojha!!“

„No, áno.“

„Šikovne to tá medvedica skryla...“

„Lesník palicou zaryl do kopy a vidí, že sú tam vnútornosti, žalúdok a pečen z diviaka. Podišiel k inej kope. Rozkopal ju a tam koža, hlava diviaka a ratice.“

„A mäso?“

„Hej. Aj mäso. Medvedica sa najedla a zvyšok schovala.“

„Na neskôr?“

„Áno. Takže lesník sa hrabal v tých kopách, obzeral si ich. Potom zdvihol hlavu a uvidel, že desať metrov od neho na vrchu sedí medvedica a pozerá naňho.“

Taras sa nahlas rozosmial. Predstavil som si medvedicu, ako so sklonenou hlavou potichu pozoruje muža, ktorý sa prehrabáva v jej žrádle.

„Lesník zrazu chytil vysielачku. Ostatní lesníci totiž neboli ďaleko. Povedal im: Je tu Medvedica. A hlavný lesník: Nezabíjať, nechať! Vedeli, že je to Ona. Lebo ju videli zozadu, ako si uľavuje.“

„A čo Ona?“

„Odišla.“

„Lesníka sa nedotkla?“

„Medveď na ľudí neútočí. Pokiaľ nášho priamo nenatrafíš.“

„Ale bolo to predsa jej žrádlo!“ povedal som. A hneď som si protirečil: „Lenže lesník ho nezjedol.“

Taras sa zasmial: „Keby si ponoril hlavu do tej kopy a začal žrať!“

Predstavil som si muža, ktorý sa dá na všetky štyri a zubami sa zahryzne do medvedieho žrádla. „Takže Medveď je múdry!“ povedal som prekvapene.

„Veď hej,“ mávol rukou Ivan, „Medveď je ako človek. Len nevie rozprávať.“

A začal rozprávať **Príbeh tretí**.

„Dvaja z našej dediny prechádzali lesom, zašli za zákrutu a zbadali na ceste sedieť Medveďa. Stuhli, lebo bol blízko – a začal sa k nim približovať. Jeden z nich utiekol a druhý znehybnel! Medveď sa k nemu približuje a naťahuje k nemu labu!“ Ivan ukázal, ako Medveď natiahol ľavú labu ďaleko dopredu.

Taras sa nahlas zasmial.

„Chlap pozerá – Medveď má v labe trň. Vytiahol nôž, roztiahol ho. Podchytil trň a... p-p-p-potiahol! A vytiahol ho! Medveď zareval – lebo ho to bolelo –, strčil si labu do papule a cmúľal ju.“ Pán Ivan ukázal, ako si Medveď odtiahol ľavú labu a začal ju cmúľať.

„A muž tam stojí, stojí, ale nemôže sa pohnúť. Stuhol. Stál, stál a spadol! Srdce mu zlyhalo!“

„Ale čo?!“ takýto obrat nikto nečakal.

„To áno.“

„Zomrel?!“

„Zomrel,“ Ivan pokojne kývol hlavou, „a Medveď sa hneď k nemu obrátil. Zatriasol s ním, prevrátil ho na jednu stranu, na druhú! Ako lekár. Pritúlil si ho k sebe, objal. A keď si uvedomil, že je po všetkom, sadol si a rozplakal sa. Ako človek. Vedel, že mu urobil láskavosť! A potom muža celé štyri dni ľudia nemohli odtiaľ dostať preč. Medveď

nad ním sedel, strážil ho a všetkých odháňal. Potom sám vykopal jamu a pochoval ho.“

Ivan ukázal, ako Medveď labami rozhrabal zem, položil tam muža a zahrabal ho.